

การสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 5

บทนำ

โครงสร้างประชากรได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั่วโลก ส่งผลให้ประชากรผู้สูงอายุกล่าวคือผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่สวนทางกับจำนวนประชากรในวัยแรกเกิด ซึ่งลดลงอย่างเห็นได้ชัด ปัจจุบันโลกเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10.0) เป็นผู้สูงอายุประมาณ 1,018 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13.2 และคาดการณ์ว่าอนาคตเพิ่มขึ้นด้วยร้อยละ 3.0 ต่อปี ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2587 ทุกประเทศจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (ช่วงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 20.0) (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562) เมื่อพิจารณาอาเซียนได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการ จำนวนประชากรทั้งหมดในอาเซียนมีจำนวน 657 ล้านคน เป็นประชากรผู้สูงอายุถึง 70 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10.8 และพบว่า ประเทศสมาชิกที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุประกอบด้วย 4 ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ ไทย เวียดนาม และมาเลเซีย คิดเป็นจำนวนผู้สูงอายุในประเทศ ร้อยละ 20.4 17.6 11.6 และ 10.0 ตามลำดับ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2563)

จึงนับได้ว่าประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุเรียบร้อยแล้ว โดยปัจจุบันประเทศไทย มีจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน 12.5 ล้านคน คิดเป็น 18.9 ของประชากรทั้งหมด และจากการคาดการณ์ในปี พ.ศ. 2585 จำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยจะเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว คือ 18.9 ล้านคน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) แนวโน้มที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว

ยังสอดคล้องกับรายจ่ายด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านสาธารณสุข ด้านงบประมาณของภาครัฐที่เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น (ณัฐดี ชัยเทพ และชิตตะวัน ชนะกุล, 2567) จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศในโลกที่มีจำนวนผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก และเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ประเทศไทยควรมองว่ากลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้แท้จริงแล้วยังเป็นกลุ่มคนที่มีคุณค่า ไม่ว่าจะต่อครอบครัว ชุมชน สังคม ตลอดจนระดับประเทศ เพราะแท้จริงแล้วนั้นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงมีความรู้ ความสามารถที่ยังสามารถทำงานบางอย่างต่อไปได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2580) ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ กล่าวถึงช่วงวัยผู้สูงอายุว่า ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ ส่งเสริมให้มีการทำงานหลังเกษียณ ผ่านการเสริมทักษะการดำรงชีวิต ทักษะอาชีพในการหารายได้ มีงานทำที่เหมาะสมกับศักยภาพ มีการเสริมสร้างสุขภาพ ฟื้นฟูสุขภาพ การป้องกันโรคให้แก่ผู้สูงอายุ พร้อมกับจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และหลักประกันทางสังคมที่สอดคล้องกับความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทยให้เป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศ ซึ่งผู้สูงอายุ

สอดคล้องกับมิติการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ อนึ่งผู้สูงอายุยังเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้ความสำคัญในการส่งเสริม และพัฒนาผู้สูงอายุ เหล่านี้สู่การพึ่งพาตัวเองได้อย่างยั่งยืนด้วย

Harter (1999) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากของกระบวนการปรับตัวในทุกช่วงต่อจากนี้ของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสุขภาพ บทบาทที่มีต่อเศรษฐกิจ บทบาทที่มีต่อสังคม และบทบาทที่มีต่อวัฒนธรรม จนกระทั่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ก็นับว่าเป็นองค์รวมด้วยกันทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามการศึกษาประเด็นการเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมไทย โดย สุจินดา ม่วงมี (2545) กล่าวสอดคล้องว่า ประเด็นการเห็นคุณค่าผู้สูงอายุในระดับครอบครัว พบว่า ผู้สูงอายุยังมีความสำคัญต่อครอบครัว เป็นบุคคลที่ทรงคุณค่าทางด้านจิตใจให้กับลูกหลาน เพราะเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ในอดีตมาเป็นเวลานาน สามารถเป็นที่ปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในครอบครัวได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชพันธุ์ เขยจิตร (2556) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันดูแลสมาชิกในครอบครัว และยังส่งผลต่อการมีคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ในขณะที่เดียวกันประเด็นการเห็นคุณค่าผู้สูงอายุในระดับสังคม ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญา กล่าวคือผู้สูงอายุยังมีคุณค่าแฝงในลักษณะทุนมนุษย์ที่ส่งสมประสบการณ์และความชำนาญจนสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นหลัง และยังเป็นผู้ดำรงศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อชุมชนโดยรวมอีกด้วย (กุศล สุนทรธาดา, 2553) อีกทั้ง Harwood (2008) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ

ยังเป็นแรงงานที่สามารถขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่งอีกด้วย

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวการที่ผู้สูงอายุจะมีคุณค่าในระดับครอบครัว ในระดับสังคมได้นั้นต้องเริ่มจากตัวของผู้สูงอายุเองก่อน กล่าวคือผู้สูงอายุต้องเล็งเห็นถึงคุณค่า และศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ อันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติต่อไป ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของประเด็นดังกล่าวข้างต้น และตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุในทุก ๆ บริบท อันจะนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้กับผู้สูงอายุในประเทศไทยได้ต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพ สู่การเป็นผู้สูงอายุสมัยใหม่ที่มีพลผลผลิตต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ระเบียบวิธีในการศึกษา

การศึกษารั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และได้กำหนดหน่วยในการวิเคราะห์ เป็นระดับปัจเจกบุคคล ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบไปด้วย จังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์” โดยมีจำนวนผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากกว่า 800,000 คน ถึงอย่างไรก็ตามเป็นพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 5 จังหวัดขอนแก่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมี

เครือข่ายการทำงานด้านผู้สูงอายุครอบคลุมทุกจังหวัดที่ได้กล่าวมาข้างต้นด้วย รวมถึงวิธีการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพใช้กระบวนการการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และมีแนวทางการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นการสร้างคุณค่าของผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 12 คน แบ่งออกเป็นการสนทนากลุ่ม 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด 6 คน และขอนแก่น 6 คน ซึ่งอ้างอิงจากจำนวนประชากรที่มากที่สุดในการศึกษา โดยมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ 1) ประกอบอาชีพ 2) มีสถานภาพสมรส 3) ไม่มีโรคประจำตัว 4) มีสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป 5) ต้องได้รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 6) ต้องได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 7) มีหนี้สิน 8) ไม่เป็นสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุ

ผลการศึกษา

1) ความคิดเห็นในด้านการทำงานของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงทำงาน โดยเหตุผลหลักที่ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มยังคงทำงานคือเหตุผลด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งผู้สูงอายุยังคิดว่ามีความสามารถ และสมรรถนะในการพึ่งพาตนเอง และการทำงาน ประกอบกับความต้องการช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายให้แก่บุตรหลาน และสมาชิกภายในครอบครัว เนื่องจากความเห็นของผู้สูงอายุมองว่าการหาเงินมาช่วยจุนเจือภายในครอบครัวมิได้เป็นหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครอบครัวคือเรื่องของสมาชิกทุกคน เป็นที่น่าสังเกตว่าประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจโดยตรงคือ เรื่องการพึงพอใจที่จะทำงานของผู้สูงอายุ เช่น ผู้สูงอายุต้องการใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เกิด

ประโยชน์ การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การได้ออกกำลังกายควบคู่ไปกับการทำงาน เป็นต้น รวมถึงผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ต้องการที่จะต้องอยู่บ้านเฉย ๆ ผู้สูงอายุบางส่วนผันตัวมาใช้เวลาในการดูแลงานบ้านทั่วไป ดูแลเลี้ยงดูบุตรหลาน การปรับเปลี่ยนตนเองมาทำงานลักษณะนี้ก็เพราะยังไม่คุ้นชินกับการที่ต้องนั่งหรือนอนอยู่กับบ้านเฉย ๆ นำมาซึ่งความรู้สึกเบื่อ ไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ ผู้สูงอายุจึงหาโอกาสทำงานหรือกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่ายังสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถแบ่งเบาภาระให้กับสมาชิกภายในครอบครัวได้ เพื่อเพิ่มคุณค่าในตนเองได้จนเกิดเป็นความภาคภูมิใจ อย่างไรก็ตามพบว่า ผู้สูงอายุใช้ทักษะอาชีพ หรือความสามารถที่ติดตัวมาเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ โดยผู้สูงอายุมีความต้องการในการเรียนรู้ทักษะเพื่อนำมาประกอบอาชีพ และต้องการได้รับการสนับสนุนในเรื่องของการเรียนรู้ทักษะอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐ โดยผู้สูงอายุสะท้อนว่าทักษะความรู้ใหม่ที่ผู้สูงอายุต้องการที่จะเรียนรู้ต้องเหมาะสมกับช่วงวัย สามารถเรียนรู้ได้ง่าย และมีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาและสถานที่ในการทำงานด้วย เช่น การทอดผ้า การทอดพรม การทำไม้ปั่นหูกทอดตอนบัต ซึ่งความสามารถในการพึ่งพาตนเองจะไม่เกิดขึ้นหากจิตใจหรือทัศนคติของผู้สูงอายุไม่พร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมหรือทำงานเพราะคิดว่าตนเองยังมีบุตรหลานที่สามารถพึ่งพาได้ โดยการพึ่งพาลูกหลานก็เป็นส่วนหนึ่งในการมองว่าตนเองยังมีคุณค่า แต่การพึ่งพาตนเองก็นำมาซึ่งความรู้สึกภูมิใจในตนเองได้เช่นกัน

สอดคล้องกับผู้สูงอายุบางส่วนที่สะท้อนว่าตนเองยังมีความสามารถ โดยประเมินตนเองว่ายังมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำ

ให้ผู้สูงอายุยังมีความรู้สึกที่ตนเองยังมีคุณค่า และยังสามารถในการดำเนินกิจกรรม เช่น การประกอบอาชีพ หรืองานบ้าน การเดินทางด้วยตนเอง กิจกรรมนันทนาการ การเดิน การวิ่ง การเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อนวัยเดียวกันหรือต่างวัย โดยไม่ได้พึ่งพาบุคคลอื่นหรือพึ่งพาน้อยที่สุด ก็มีผลต่อความภาคภูมิใจและรับรู้คุณค่าในตนเอง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังกล่าวไปในทางเดียวกันว่าต้องการการยอมรับนับถือตนเองในสังคมด้วย ทั้งการยอมรับทักษะความรู้ความสามารถ สมรรถภาพทางด้านร่างกาย การพัฒนาตนเอง รวมถึงความสามารถในการปรับตัว ซึ่งประสบการณ์เหล่านั้นจะนำไปสู่การประกอบอาชีพที่เหมาะสม และภาคภูมิใจในอาชีพของตน

ยังพบว่า ความพึงพอใจที่จะตัดสินใจทำงานของผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับลักษณะงาน ความยืดหยุ่นในการทำงาน และสถานที่ทำงาน โดยลักษณะงานที่เหมาะสมจะต้องสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่พละกำลัง และความสามารถในการทำงานลดน้อยลงเมื่อเทียบกับความสามารถในอดีต และไม่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ สภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงานต้องมีความปลอดภัยไม่มีสถานที่เสี่ยงต่อการลื่นล้มหรือเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย นอกจากนี้ความยืดหยุ่นและสถานที่ในการทำงาน ก็มีผลต่อการตัดสินใจทำงานของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุจะเลือกงานที่ใกล้บ้าน เพราะการเดินทางไปทำงานในสถานที่ห่างไกล อาจส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้สูงอายุได้ และมีบางส่วนเลือกทำงานที่บ้านหรือรับงานมาทำที่บ้าน เนื่องจากผู้สูงอายุต้องการใกล้ชิดกับลูกหลาน มีความเป็นห่วงบ้านหรือติดบ้าน ประกอบกับงานที่สามารถรับไปทำที่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ไม่ใช้เทคโนโลยีที่

ซับซ้อนในการผลิต หรือเป็นงานที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ความคิดเห็นในด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้สึกภูมิใจในตนเอง หากตนเองยังมีสุขภาพที่ดี ไม่มีโรคเรื้อรังให้ลูกหลานต้องกังวลใจ หรือแม้ว่าจะมีโรคประจำตัวแต่ก็ยังสามารถจัดการหรือควบคุมไม่ให้เป็นภาระของบุคคลใกล้ชิด ผู้สูงอายุบางส่วนสะท้อนให้เห็นว่าการทำกิจกรรมหรือการได้เคลื่อนไหวร่างกายอย่างสม่ำเสมอทำให้ผู้สูงอายุเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในด้านต่าง ๆ ภายในร่างกายรวมถึงมีอายุยืนยาวกว่าคนที่อยู่บ้านเฉย ๆ ไม่ค่อยขยับร่างกาย ทั้งการได้ใช้สมองในการจัดการและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ากรณีเกิดอุปสรรคระหว่างการทำงาน รวมถึงยังทำให้สุขภาพจิตดี เพราะการได้พบเจอและพูดคุยกับผู้อื่นทั้งต่างวัยและวัยเดียวกัน พร้อมทั้งได้สังคมใหม่ที่สร้างความสุขในระหว่างการทำงาน จึงเป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่ผู้สูงอายุบางส่วนมีความต้องการที่จะทำงานอยู่ และเลือกงานที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายกล่าวคือ ไม่หนักเกินไป ไม่อันตราย ไม่มีความเสี่ยง ไม่ว่าจะเป็นงานที่ตนเองเป็นเจ้าของกิจการหรือเป็นงานที่ผู้สูงอายุไปรับจ้างมักจะเลือกงานที่มีความยืดหยุ่นสูง

ข้อจำกัดทางด้านร่างกาย พบว่า ผู้สูงอายุบางรายมีความต้องการที่จะทำงานอยู่เช่นเดิม แต่อุปสรรคหรือข้อจำกัดทางด้านร่างกายเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เริ่มถดถอย ต้องพึ่งพาอาศัยแทนที่จะได้ใช้ความสามารถที่ตนเองมีดูแลคนอื่น ผลที่ตามมาก็คือความรู้สึกไร้ค่า ขาดความมั่นใจ เช่น การเรียนรู้ทักษะใหม่ที่ผู้วิจัยเคยสอบถามผู้ให้ข้อมูลหลักว่าถ้าหากให้เรียนรู้เรื่องของเทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวันหรือ

ประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าตนเองไม่ได้มีความรู้สามารถในการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ เช่นในอดีต ความทรงจำก็เริ่มถดถอย กลัวที่จะเป็นภาระหรือเรื่องลำบากสำหรับผู้ที่จะมาสอนให้ใช้เทคโนโลยี เป็นต้น

3) ความต้องการสนับสนุนจากรัฐ พบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการดำรงชีพ และด้านสุขภาพจากภาครัฐ และมีความคาดหวังในการพึ่งพาสวัสดิการรัฐเพิ่มขึ้น เช่น ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจที่รัฐเห็นคุณค่าของตนเอง โดยการได้รับเบี้ยยังชีพในทุก ๆ เดือน และเบี้ยยังชีพที่ได้รับได้ถูกใช้เพื่อเป็นปัจจัยในการดำรงชีพอย่างคุ้มค่า แต่จำนวนเงินที่ได้รับจากรัฐบาลถ้าเทียบกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันยังนับว่าเป็นเงินจำนวนไม่มาก และหากเป็นไปได้ผู้สูงอายุมีความคาดหวังให้รัฐบาลเพิ่มจำนวนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อเดือนในจำนวนที่เพิ่ม มากขึ้นให้เหมาะสมกับค่าครองชีพในปัจจุบัน เพื่อแบ่งเบาภาระครอบครัว การเก็บออม และสมควรปรับการจ่ายเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันไดเป็นลักษณะการจ่ายเบี้ยยังชีพในรูปแบบถ้วนหน้า

ในประเด็นการสนับสนุนการทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานและมีความความต้องการให้สนับสนุนการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ยังมีปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นและเป็นแรงจูงใจที่ผลักดันให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ยังคงสถานการณ์ทำงานแม้เข้าสู่วัยเกษียณ ไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจที่ต้องการเพิ่มรายได้เพื่อพึ่งพาตนเองหรือช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของลูกหลานภายในครอบครัว หรืออีกด้านหนึ่งผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีความพึงพอใจที่จะทำงานเนื่องจากมองว่าตนเองยังมีสมรรถภาพ ความรู้และความสามารถ รวมถึงมีความคิดว่าการทำงานสามารถสร้างคุณค่าให้กับตนเองได้ จึงมีความ

ต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนและเพิ่มทักษะในการทำงานที่เหมาะสมกับช่วงวัยของตนเอง เช่น การสนับสนุนด้านการส่งเสริมทักษะความรู้ในเรื่องของการฝึกอาชีพใหม่ๆ อาชีพเดิม ทุนและอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ เป็นต้น รวมถึงผู้สูงอายุสะท้อนให้เห็นว่าช่องทางการจัดจำหน่ายหรือตลาดรองรับสินค้าของผู้สูงอายุยังมีอยู่จำนวนน้อย ต้องการตลาดด้วยตนเอง และการผลิตสินค้าเองโดยพ่อค้าคนกลางรับซื้อไปนั้น มักได้ราคาที่ไม่สูงนักเนื่องจากสินค้าที่ผู้สูงอายุสามารถรับมาทำได้ที่บ้านส่วนใหญ่เป็นงานที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิต ไม่ซับซ้อน หรือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงสินค้าบางอย่างมีจำนวนมากเกินความต้องการจึงทำให้สินค้าชนิดนั้นถูกกดราคา ดังนั้นผู้สูงอายุจึงอยากให้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหาแหล่งรองรับการขายสินค้า หรือความต้องการด้านตลาด เป็นต้น

การศึกษานี้สะท้อนถึงประเด็นสำคัญที่ผู้สูงอายุยังคงประกอบอาชีพ หรือทำงานประกอบไปด้วยความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ เนื่องจากและภาระและหนี้สินภายในครอบครัวจึงจำเป็นต้องมีการทำงานเพื่อให้มีรายได้เพิ่มเพื่อนำมาเลี้ยงชีพหรือแบ่งเบาภาระของลูกหลาน โดยอาจเป็นในลักษณะของการทำงานให้มากขึ้น หรือการมีงานทำเท่าเดิม แต่มีรายได้เพิ่มขึ้น ความต้องการรายได้เพื่อความมั่นคงด้านเศรษฐกิจจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้สูงอายุยังคงทำงาน นอกจากประเด็นด้านเศรษฐกิจการเลือกที่จะยังทำงานอยู่เกิดจากความพึงพอใจเนื่องจากมีความสุขในการทำงาน การมีความพร้อมในด้านสุขภาพและความพร้อมในการทำงานประกอบกับต้องการที่จะขยับร่างกายเพื่อทำให้ตนเองยังมีสุขภาพที่ดีอยู่

ความต้องการมีบทบาทและการได้รับการยอมรับจากสังคมว่าตนเองยังเป็นผู้ที่มีความสามารถ เพราะสังคมมักมองว่า คนที่อยู่ในช่วงวัยเกษียณอายุ คือผู้ที่สุขภาพร่างกายและสมองเริ่มเสื่อมถอย ควรพักผ่อนอยู่บ้าน ลูกหลานไม่ควรปล่อยให้ออกมาทำงานหรือกิจกรรมนอกบ้าน เพราะอาจจะเกิดอันตราย ทั้งที่ผู้สูงอายุบางคนยังมีความต้องการมีงานทำและมีรายได้ เพราะสุขภาพร่างกายยังคงแข็งแรงดีหรือด้วยความจำเป็นทางเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะสามารถยังประกอบอาชีพ และเลี้ยงดูตนเองได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าของผู้สูงอายุ จึงควรจัดฝึกอบรมเพิ่มความรู้ด้านอาชีพ ต่อยอดทักษะอาชีพ รวมถึงสนับสนุนการทำงานที่มีลักษณะยืดหยุ่นในเรื่องของเวลา และสถานที่ในการทำงาน โดยเอื้อต่อภาวะสุขภาพที่เหมาะสมกับช่วงวัยและความสุขในการทำงาน รวมถึงการทำงานงานใกล้บ้านที่สามารถอยู่กับลูกหลาน ตลอดจนงานที่สามารถทำงานที่บ้านได้ นอกจากนี้การสนับสนุนด้านการงานจะเพิ่มรายได้เพื่อการดำรงชีพของผู้สูงอายุเอง และครอบครัว อันเป็นบทบาทที่สำคัญที่ส่งผลต่อคุณค่าของผู้สูงอายุได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ต้องวางแผนการดำเนินงาน และค้นหาภาคีเครือข่ายเข้ามาบูรณาการการจ้างงาน และสนับสนุนการประกอบอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุต่อไป

บรรณานุกรม

1) ญัฐวดี ชยเทพ และชิตตะวัน ชนะกุล. (2567). ผลกระทบสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยต่อการใช้

จ่ายรัฐบาลด้านสาธารณสุข. วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา, 6(3). 160-174.

2) มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2562). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.

3) มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2563). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2562. นครปฐม: พรินเตอร์.

4) กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ คอร์ปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน).

5) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). วาระปฏิรูปที่ 30 : การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัย.

6) Harter, S. (1999). The construction of the self: A developmental perspective. New York, NY: Guilford.

7) สุจินดา ม่วงมี. (2545). *ทัศนคติของนิสิตของมหาวิทยาลัยที่มีต่อผู้สูงอายุ*. มหาวิทยาลัยบูรพา : ภาควิชาการศึกษาอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.ชลบุรี.

8) รัชพันธุ์ เชยจิตร. (2556). *แบบแผนการใช้เวลาของผู้สูงอายุไทย*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

9) กุศล สุนทรธาดา. (2553). *คุณค่าด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

10) Harwood, J. (2008). Age Identity and Communication. University of Arizona Icel, New Jersey: Prentice-Hall.